

טיפים ללומדי הדף-היומי מיום א' כ"ח מר-חשון עד יום א' ה' כסליו תש"ע על פי הספר: "שיעורים בהגדות חז"ל" של הרב חנוך גבהרד מסכת בבא-בתרא מדף פ"ו עד דף צ"ג קובץ מספר 023

וטשטוש גבולות. אך "משקלות" הן עצמן הגבול, ו"מידות" הן עצמן הגדר, הרי ששניהן אינן אלא מילים נרדפות של גדר ותחום. ממילא העובר על איסור מידות ומשקלות, מקלקל, מטשטש ומבטל את הגבול המוחלט ושובר מוסכמות אנושיות באופן שחיי החברה יהפכו לחוסר אמון ותככים, לכן לא מתאים לומר שמקומו בגהינם, אלא המעשה הזה בעצמו הוא הגהינם! (מהר"ל).

על החומרה המשתלשלת מעיוות מידות ומשקולות, ניתן להצביע על פי הנאמר: "מי יאמר זפיתי לבי סהרתי מחטאתי" (משלי כ/ט), כלומר: אם הקב"ה ידקדק עלינו במלוא חומרת הדין, איש אינו יכול לעמוד למשפט לפני ה' ולצאת זכאי בדינו, כנאמר: "כי אדם אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא" (קהלת ז/כ). אלא שהקב"ה ברוב רחמיו מטה את כף המשפט לטובה (ר"ה ז/א). כיצד יצפה להטייה לטובה, זה שהיטה לרעה?

מסכת בבא בתרא דף פח/ב קשה גזל הדיוט מגזל גבוה.

בורים, עמי-ארצות ונשים הבאים למקומות קדושים, אוף אותם פחד בלתי מובן המביא לחשש שלא לגעת שם בשום-דבר, לא להשתמש במאומה, אפילו לא בדברים המיועדים לשימוש, כי מי יודע מה "נדבק על זה".

ממילא הם גם אינם מזיקים מאומה, ולא יכול להיווצר מצב שישאר בטעות בכיס סידור, או חפץ קל אחר של המקום ההוא, כי ריקם הם נכנסים שמה וריקם הם יוצאים משם - בלי מיטען פיזי ובלי מיטען נפשי, לא חיובי ולא שלילי.

העובדה שהם אינם מסיבים שם נזק כלשהו, זו תופעה שבחיי היום יום אין פשוטי העם כל כך נזהרים, ומבית החבר יתכן לצאת כשבכיס נשאר חפץ כלשהו בטעות - כפית, מצית ומפית.

תלמיד חכם רואה באיסור "לא תגנוב" חומה בצורה שלא ניתן לעבור אותה, גם אם זה שווה רק פרוטה, והשטחי סובר שזו המלצה יפה, שראוי לאמץ ברוב המקרים, מבלי להיות קטנוני, וזה עוד יותר יפה כדי לשרטט כפלאקט במסדרונות בית הספר העממי.

אבל כאשר אותו המוני מגיע למקום קדוש, הוא נכנס לעולם של דמיון וחושש גם מדברים אסורים וגם מדברים מותרים - הכל לא "עלול להזיק", אלא "מזיק בעליל!" האוירה הופכת בליבו להילה של תערובת הלכות וסיפורים, מסורת וקטעי פולקלור אפופים בחד מסתורי, המקרין זהירות מופלגת מלגעת בדבר-מה שם. לכל אחד מהם יש סבתא היודעת לספר על כל אחד מנפטרי השנה, כמה זמן לפני כן הוא היה באיזשהו מקום קדוש.

אבל גזל הדיוט ונטילת דבר-מה ללא רשות, בעיני ההמון זה כמעט מותר לגמרי, ודווקא בגלל הזלזול

מסכת בבא בתרא דף פח/א חייב להכריע ונותן לו גירומין.

פירוש המילה "גירדומים" זה "הכרעות" אבל היא דומה למילה "גרמים", ואכן זה מה שהמוכר צריך לתת.

מסכת בבא בתרא דף פח/א "אבן שלמה וצדק יהיה לך".

על המוכר להוסיף לקונה קמעה, וזה לא טוב-לב אלא חוק! המילה 'צדק' נראית כאן כמיותרת, לא רק בגלל שאין מדובר גנבים, אלא בגלל שכל תפקידה של אותה אבן משקולת היא לעשות צדק, ובפרט שהמקרא כבר אמר תחילה "אבן שלמה", כלומר: שלא חיסרו ממנה באחד הקצוות הבלתי נראים. אלא שתוספת המילה 'וצדק' באה ללמד על תוספת הסחורה, דהיינו: צדק את כף המאזנים על ידי שתקח משלך ותן לקונה.

אם לא ההדגשה 'וצדק' היינו טועים לחשוב שהמתנהג כך עושה לפנים משורת הדין, בא הפסוק ללמד שזוהי שורת הדין! כדי שהמוכר יהיה בטוח שלא נשארה בידו סחורה של הקונה, זו עדיין אינה מידת חסידות של לפנים משורת הדין, כי שורת הדין והצדק המוחלט מחייבים לא לעשוק את הלקוחות, לשם כך צריך המוכר להכריע קמעה את הכף, ולהוסיף קמצוץ מאותו הסוג הנמצא על המשקל. הנה אנו מגלים כאן שזו אינה רק החלטה אנושית כדי להימלט מגניבה, אלא זה צו אלקי.

אין המוכר צריך להכפיל את כמות הקניה, כדי לצאת מהספק, כמו כן לא די להוסיף גרגיר אחד של שומשום על עגלה מלאה שקים, אלא צריכה להיות איזושהי מידה ממוצעת, שתכריע את הכף, ושלא תכריע בהרבה. או בשפה יותר פשוטה: "שכולם יהיו מרוצים"! זה יכול להיות רק בשוק אמין שבו הכל באים כדי להועיל, ואיש אינו מתהלך שם עם מזימות עוקץ ועורמה, כי הוא יהיה מרוצה רק כשכולם ללא יהיו מרוצים, וכולם יהיו מרוצים רק כשהוא לא יהיה מרוצה.

מסכת בבא בתרא דף פח/א קשה עונש מידות מעונש עריות.

למרות חומרתם הרבה של הנואפים, שזה כרת. המשלשל ידו לכיס חברו וגונב משם חופן גרגרי חיטה, או חופן מטבעות, הוא גנב ככל הגנבים, אבל קונה המגיע אל חנותו של המוכר, עושה כן מתוך שרוכש אמון בו ובכלי המדידה שלו, שהרי הקונה לא הגיע עם מאזניים אישיות. לכן גניבת חופן החיטים, אינה רק יותר חמורה מסתם גנב, אלא היא חמורה מכל דבר חמור שיכול להיות, כי היא אינה רק חופן גרעינים, אלא שבירת קשר חברתי והריסת תשתית של שוק ואמון. לכן הונאה יותר חמורה!

העובר על איסור עריות, יוצא מהגדר והגבול שהקב"ה גדר וגבל, על כן מקומו בגהינם, שהוא מקום העדר

הזה, הופכת הגניבה הזו ליותר חמורה ממעשה דומה אצל ההקדש.

מסכת בבא בתרא דף פח/ב

הקדים 'חטא' ל'מעילה', והקדים 'מעילה' ל'חטא'.
 עצם העובדה שבור ועם-הארץ אינם נוטלים מחפצי הקודש, זו תופעה חיובית, שהחכמים לא באו לעקור, חלילה, אלא רצו להחכים אותנו להציב נכון את סולם העדיפויות, ואמרו שאת הקב"ה לא ניתן להזיק, ואילו נזק לבני אדם גורר בעקבותיו עגמת נפש, ואף חרפת רעב ומניעת צרכים חיוניים שהנגזל היה זקוק להם. כל שטחי יזקוף גבה בתמהון וישאל: "היתכן?" "הבאמת?" אבל באמת כך הם הדברים, שזה - גזל הדיוט הקדים 'חטא' ל'מעילה' (ויקרא ה/כא). וזה - גזל גבוה הקדים 'מעילה' ל'חטא' (ויקרא ה/טו).

גזל הדיוט הוא עבירה שבין אדם לחברו, וגזל גבוה הוא עבירה שבין אדם למקום, ולא שעבירות מסוג זה הן יותר קלות, אבל יותר קל לשוב מהן בתשובה, כי הרבה יותר קל לרצות את הקב"ה ולהסתדר איתו, מאשר עם הבריות, כפי שביטא זאת דוד המלך: "ניפלה נא ביד ה', כי רבים רחמיו, וביד אדם אל אפולה" (ש"ב כד/יד).

הסליחה של הבריות היא ברוב המקרים מהשפה ולחוץ בלבד, בעוד שבלב ממשיכים בני אדם לשמור טינה, גם אחר שביטאו סליחה בפיהם, את הזכרון השלילי הם אינם מסוגלים למחוק, ואילו הסליחה של הקב"ה היא אמיתית ומוחקת את כל משקעי העבר (יומא עה/א: "מקניט - יורד לחייו").

אמנם עצם העבירה של גזל גבוה, היא חמורה ביותר, והמועל בנכסי גבוה לצרכיו האישיים חייב מיתה, בכל זאת תנקה אותו תשובה הגונה יותר מאשר היא תנקה אותו מחטאים שבין אדם לחבירו.

מסכת בבא בתרא דף פח/ב

בא וראה שלא כמיידת הקב"ה, מידת בשר-ודם.

כאשר ישנו הבדל קטן בין דברים דומים, ניתן לקרוא ולבקש למצוא הבדל זה, כגון שתי מזוזות שיצאו מידי אותו סופר, אפשר להתבונן בהן ולחפש הבדלים. אבל מי זה יקרא למצוא הבדל בין נר קטן המקרטע באור דלוח לבין שמש בוהקת בחצי היום ובמרכז הרקיע. מי יקרא לנסות להבדיל בין זבוב ללוויתן? ובין גרעין שומשום להר-הכרמל? הפער בין היוצר ליצירתו הינו הרבה הרבה יותר גדול.

בכל אופן יש מקום לקריאתו של רבי לוי להתבוננות בין הבורא לנבראו. כי הוא מציע לראות דברים שאם לא היינו מתבוננים בהם, לא היינו מעלים על דעתנו שמעשינו אינם מושלמים, ושיש לנו מה לשפר בהם.

כגון כאשר מברך איש את רעהו, אם לא יעירו את אזניו שישנה אפשרות לשפר את הברכה, והוא יכול להרחיב וליעל אותה, לא יעלה על ליבו לחשוב בכיוון כזה. על כן הציע רבי לוי את הפער התהומי שבין ברכת אנוש לברכת שמים, ואמר: הקדוש ברוך הוא הציב בפני בני ישראל גם את הדרך הטובה - ללכת בה, וגם הדרך הרעה - להיזהר מפניה.

בירך את ישראל בעשרים ושתים ברכות, אם יבחרו בדרך הטובה, וקל בשמונה קללות אם יבחרו בדרך הרעה. בהצגת שני צדדים אלה, הציע הקב"ה שתי דרכים מאוזנות, ומשקל של עשרים ושתים ברכות זהה למשקלן של שמונה קללות.

מסכת ברכות דף פח/ב, פט/א

משה בירך בשמונה ברכות.

אצל בני אדם התמונה היא הפוכה, לקללות ישנו משקל הרבה יותר רב!

איש אינו חוזר לביתו בפנים מאירות ועיניים זורחות, ומספר באושר: "החבר שלי אמר לי שאהיה בריא". אבל אם הוא ישמע קללה מסתננת לעברו, הוא ישוב לביתו זעף ועצוב. כדי לעשות את מה שעשה הקב"ה עם שמונה קללות, צריך היה משה רבינו להשתמש בסוללה בת עשרים ושתים קללות.

עתה ברורה כל התמונה המאוזנת. כדי שבני אדם יצליחו להגיע לאותן תוצאות, זקוקים הם לאיומים רבים ולמסכת הפחדה הרבה יותר רחבה, ולכן משה רבינו ברך רק בשמונה ברכות, וקללם בעשרים ושתים קללות, כדי להוביל את שומעי לקחו לדרגה נאותה ומאוזנת של יראת שמים.

מסכת בבא בתרא דף פט/א

אין מוחקים במקום שגודשים.

אסור לזלזל במדידה ושקילה, אלא להתייחס אליה כאל כל אחת ממצוות התורה.

המדידה צריכה להיות קבועה בכל החנויות, ואחר כך יכולים המוכר והקונה להוסיף או לפחות מהדמים כפי שיחליטו ביניהם. אבל השקילה והמדידה צריכים להיות בדייקנות.

השטחי יכול לתמוה ולהעלות שאלה טבעית: מדוע אין המוכר והקונה יכולים להתנות ביניהם מה שהם רוצים? שאלה כזו אינה זקוקה לתשובה, אלא בפני השואל צריך להציג את היושר המוחלט שהתורה מדריכה אותנו להתנהג בו, עד שהצדיקים היו מתייחסים אל כלי המדידה שלהם כמו אל כלי קודש, והשתדלו בכל כוחם שלא להונות מעולם את הקונים, ואף לא בספק-ספיקא רחוק, היו מביניהם שציוו להטמין יחד איתם בקבר את כלי המלאכה שלהם, כדי שהם יהיו להם סגנון בפני בית דין של מעלה. מי שלא הטמין את כלי המשקולת שלו יחד איתו בקבר, אלא הוריש לבנו את החנות שהתנהלה ביושר מוחלט, והבן נכנס לשבת על כסא אביו ביראת כבוד, ורואה בכלי המדידה את תמצית עבודת ה' של אביו ושל סבו, והנה נכנס קל-דעת המבקש חופן אפונים בפרוטה, או קומץ גרגרי מלח בחצי פרוטה, ואומר למוכר בזלזול: "עזוב את המשקל, מי צריך שטויות כאלה". הוא אינו מסוגל להבין כיצד מילים בוטות כאלה פוגעות בציפור הנפש. כלי השקילה עומדים בנפש שלו בקו שווה עם התפילין; רק המבקשים שוק אמין יבינו, ויציעו למזלזל זה, שאחר השקילה יבקש להפחית מהמחיר או להוסיף עליו, אבל לא לזלזל חלילה בעקרונות המדידה והמשקל שהתורה מנחה והשוק האמין נסוב עליהם.

סביר להניח שנקודת המיפנה של סדום - עיר החטאים, לא החלה ביותר מגרגיר אחד של אפונה, שצמח והתפתח לסמל הרישעה.

מסכת בבא בתרא דף פט/א

אין מעיינים - למכור 'בערד'.

תמיד צריכים המוכר והקונה להשתלב עם חוקי השוק, ולא לנסות לבנות "במה" לבד, גם אם טיעונים משכנעים בפניהם.

אם אנו ננסה לשכנע את אוהבי הבצע, שכדאי ליישר קו עם שוק ישר, וכך נוהגת חברה הוגנת, יכול המרדן

מזוייפת. אבל נמצא בשוק גם גנב "כפול", ששתי אבנים בכיסו, בשתייהן רשום סכום, ובאמת האחת קצת פחות - בה הוא מוכר, והשניה קצת יותר - בה הוא קונה, ואילו משקולת תיקנית - בל תמצא בכיסו!

לימים השתכללו הגנבים הללו, והיו מתהלכים אם מאזניים כשרק אבן אחת תקנית לחלוטין בכיסם, ואיפשרו לבדוק אותה בכל מאזני-השוואה, אבל קנה-המאזנים היה חלול, לתוכו הם יצקו כספית נוזלית, ועל ידי הטיה קלה לצד הרצוי, עברה הכספית לשם והכבידה את הצד שבו נמצאה הסחורה (כלים יז/טז).

בתקופה מאוחרת יותר, שהמאזניים היו מכניות, ידעו הערמומים להזיז מטילי מגנט אל הצד הרצוי של הסקאלה, וכשהמאזנים פעלו על חשמל, היה ווסת קטן למרגלות המוכר, שבו היה מעצים או מפחית את זרם החשמל, להנחות את המחט לאיזה צד להטות.

כל סוגי הגנבים הללו למדו לשקר בשני הכיוונים, גם לקנות יותר וגם למכור פחות. על גנב כפול כזה נאמר בתורה: "לא יהיה לך בביתך איפה ואיפה, גדולה [כדי לקנות בה] וקטנה" = כדי למכור בה (דברים כה/ד).

באופן טבעי מובן שאין להתהלך עם כזו משקולת בכיס כדי להשתמש בה, כי אסור לגנוב. הרוצה לעבור על איסור זה, עושה זאת מתוך תכנית להתעשר, והמתהלך עם שתי אבנים מזויפות מבקש להתעשר בכפליים.

על ה"עושר המופלג" של הגנב הכפול נאמר: "מאומה לא יהיה לך בביתך"! עני מרוד תשאר כל חיך, לא יהיה לך בכיס אף פעם כסף! מה טעם? משום "איפה ואיפה" שהחזקת בכיס, אם החזקת אחת מזוייפת, אתה עתיד להיות עני, ואם החזקת שתיים כאלה, תהיה עני מרוד וחסר-כל באופן קיצוני ומעורר חמלה.

מסכת בבא בתרא דף פט/א "לא יהיה בכיסך" - כלום!

המשך הפסוק נאמר: "לא יהיה לך בכיסך" - כלום! מה טעם? משום שהחזקת בכיסך "אבן ואבן", ורצית להתעשר מבלי להתחשב בכללים שהקב"ה קבע, ולא זכרת את הנאמר: "ברכת ה' היא תעשיר" (משלי י/כב). האבנים המזויפות שהיו בכיס גרשו משם כל אפשרות שכסף של ברכה ישכון בכיסים אלה.

רק קללה ודאבון לב עתיד להיכנס אל הכיסים העמוקים שהגנב תפר לעצמו, כדי שיהיה בהם מקום לממון רב, ולדאבון ליבו הוא יגלה שהם אכן כיסים גדולים ועמוקים, ויהיה בהם שפע של מקום ליגון עמוק ולצער רב.

מסכת בבא בתרא דף פט/א נפקא ליה קרנא בעיניה.

המפקח קרנא יצא לעשות את ההיפך ממה ששמואל אמר לו, ובמקום למחות בשליחי הנשיא, הוא עודד אותם ודרש: מעמידים אגרדמין = מפקחים, בין למידות ובין לשערים. שמואל ראה כיצד קרנא המורה את פיו, ועל כן אמר ליה: "מה שמך"? 'קרנא'. אכן תוך זמן קצר יצאה קרן בעיניו, כלומר: תבלול וקרום המפריע לראיה = קטרקט.

דווקא כזה עונש קבע לו שמואל, כי את העין העניק הקב"ה לבני האדם כדי לראות ולהבדיל בין דברים, ואם אתה עושה מההלל מקשה אחת - משל היו הדברים בחושך, ואינך מבדיל בין זיפני משקולות לבין מפקיעי מחירים, הרי שכבר מזמן צמח לך בעין קרום המסתיר ומונע מאור החכמה לבקוע.

לסעון שיש לו דרך נהדרת, שתצליח לבנות חברה הוגנת על כן לא די לשכנע את הבריות ליישר קו עם מסורת עממית, כי החכם בעיניו יבקש לערוך בה שיפורים. אלא צריך להראות שזו דרישה אלקית! ואז הם יצטרכו לקיים אותה, בין אם הם מבינים ובין אם הם אינם מבינים, בין אם הם רוצים ובין אם אינם רוצים. אפילו כאשר תהיה להם סברא של הבל, לפיה הם עשויים לערוך שיפורים במבורכים ולהוביל את החברה לרמת הגינות יותר גבוהה. נוכל לומר להם בביטחה: "לא מעוקצך ולא מדובשך"! אל תשפר ואל תקלקל! עשה מה שהתורה הקדושה מצווה, ולך בדרך המסורה לנו מדור דור.

מסכת בבא בתרא דף פט/א אין שומעים להוסיף על הדמים.

החורג מחוקי השוק כדי להוסיף קמעה, אינו נחשב לצדיק, אלא לשובר חוקים, שהוא עצמו יהיה אחר כך הראשון לנצל לרעה את העובדה שאין חוקים אחידים ומוחלטים בשוק.

יש להציג דוגמא לכך ממה שהיה בישיבת חברון שבעיר חברון לפני מאורעות תרפ"ט, שבעקבותם עברה הישיבה לירושלים.

היה שם ארגון 'ת"ת', שהוא ראשי תבות של 'תומכי תורה', שבו ניתן היה לקנות צרכי בגוד במחיר הקרן. הסדר היה, שעל כל פריט היה מצורף מחיר, וכל מי שלקח דבר-מה, היה רושם מה לקח ומכניס לקופה את הסכום הרשום על הפריט. האחראי על ה'ת"ת' היה עורך מדי פעם ספירת מלאי, ומשלים את החסר בכסף שהיה בקופה.

פעם גילה האחראי לתדהמתו שיש יותר מדי הרבה כסף בקופה, דהיינו: שאחד התלמידים שילם יותר ממה שהיה צריך. האחראי סיפר זאת לרב אריה לייב חסמן ז"ל, הרב פסק נחרצות: "סגור את ה'ת"ת"! המשלם יותר ממה שהיה מצווה, לא עשה כל מצוה, שהרי נאמר: "גדול המצווה ממי שאינו מצווה" (ב"ק לח/א). אך תחושה עמוקה של "שותף" תמשיך ללוות אותו זמן רב אחר אותה "תרומה" שאף אחד לא ביקש ממנו, והרי אף אחד לא זקוק ל"מתנדבים". על כן סביר להניח שבימים מן הימים הוא ירשה לעצמו גם לשלם פחות, ועליו לסגור את ה'ת"ת' לפני שהוא יספיק לממש את ההשקעה שלו (מפי הגר"ש שבדרון ז"ל).

מסכת בבא בתרא דף פט/א "לא יהיה לך" - בביתך!

גנבים המבקשים לרמות את המוכרים, מחזיקים בכיסם אבני משקולת רשמיות - שרשום עליהן משקל כלשהו, עם אישור אמיתי של המפקח, אבל הם יודעים כיצד לעשותה יותר כבדה במקצת (ב"מ סא/ב. ב"ב פט/ב: "יטמין משקולתיו במלח"). עם אבן מזוייפת זו הם מצליחים להוציא בערמה יותר סחורה.

לסוג אחר של גנבים יש בכיס אבן אחרת, שגם היא חתומה ומאושרת, אבל הם יודעים כיצד להחסיר מעט ממשקלה, עם אבן זו הם מוכרים ללקוחות קצת פחות ממה שסוכם ביניהם.

גם הראשון גנב וגם השני גנב, ועל שניהם נאמר: "אבן ואבן, איפה ואיפה - תועבת ה' גם שניהם" (משלי כ/ו). "שניהם" - גם בעל ה'אבן' וגם בעל ה'איפה', לכל אחד משניהם ישנה אבן משקולת אחת נכונה והאחרת

לעצמו כפער בין הקניה למכירה, ואילו הקצף או שאר צורות השיריים, אינם אלא עצתו של יצר חמדת הממון. טיפה כזו שאינה מסוגלת להשביע את הארנק ואת המאזן, אבל יצר חמדת הממון יוצא ממנה שבע, מאושר ומדושן עונג, לא מפני שהוא כל כך קטנוני, אלא בגלל שהוא פיקח הצופה את העתיד, ויודע שכל הגנבים הגדולים התחילו כך את דרכם.

מסכת בבא בתרא פט/ב

אסור להשהות מידה שקרית בבית.

גם אם אינו משתמש בה, ואפילו אם הוא היסב אותה לשימוש מבזוה, ועתה היא עביט של מימי רגלים, שאין כל-כך חשש שימדדו בה קמח, או יין, שמן ושאר דברי-מאכל, אף על פי כן אסור להשאירה בבית, ואם יש לו עניין להשאירה כמזכרת מהתקופה שהיה מפקח והחרימה מהרמאים, הוא צריך לפסול אותה תחילה ולעשות בה חור, ולא להשאירה שלימה וראויה לשימוש חוזר.

הסיבה מובנת מאליה - זייפנים מקצועיים השקיעו בכלי זה מלאכת כפיים מרובה, בשטיפה קלה הוא מוכן לשימוש חוזר. עובדה זו מציתה יצרים אפלים לא רק אצל רשעים מופלגים, אלא אצל כל מי שאינו צדיק מופלג, וכשאנו מבקשים בכל בוקר: "אל תביאנו לידי ניסיון", זה בגלל שהרבה יותר קל להצליח במשימות האנושיות כשדברים שליליים אינם מתנגנים ברקע, אינם מציצים מהפינה, ולא מציתים את הדמיון.

מסכת בבא בתרא פט/ב

זימנין דמקרי בין השמשות.

למסקנה קבעו החכמים לאסור את האישור לשימוש במקומות של ביקורת-פתע, וקבעו שההיתר אינו נכון, כי לפעמים בשעת לחץ, קורה בערב שבת בין השמשות לפנות ערב, שקונה בהול זקוק מהר לקצת שמן, יין או קמח, וקורה שימדדו לו בכלי הראשון שזדמן, והוא יקח סחורה שנשקלה במידה מזוייפת.

אין צורך להניח שהמוכר קצת רשע, ובשעות לחץ הוא עושה את עצמו כאילו מבחין בין טיב הכלים, מתוך הנחה שגם הקונה לא יבחין בכך, וגם הפקחים לא יגיעו בשעה כזו, אלא אפילו אם אין כוונות זדון בלב המוכר, אלא שיש לו באוסף, כלים מזוייפים אחדים, חלקם גדולים מהמידה וחלקם קטנים ממנה.

במקרה כזה רבים הסיכויים שבשגגה הוא יעשה טעויות לטובתו ולא לרעתו, כי הרצונות והמאוויים הינם אויב סמוי שאינו עושה טעויות, כפי שהגדיר אותו רבנו בחיי: "השונא הגדול שיש לך בעולם - הוא יצרך! הנמסך בכחות נפשך, והמעורב במזג רוחך, ומשתתף עמך בהנהגת חושך הגופניים והרוחניים, המושל בסודות נפשך ובמצפונך, בעל עצתך בכל תנועותיך. אתה ישן לו והוא ער לך. אתה מתעלם ממנו והוא אינו מתעלם ממך" (חווה"ל יחוד המעשה/ה).

מאחר ואסור להשתמש בכזה כלי אף פעם, גם לא במקום שיש פיקוח עירוני וממשלתי, ברור שאין להשהותו בבית, מפני שעצם היותו כלי שמלאכתו לאיסור, נודף ממנו ריח של גניבה, ובוקעת ממנו טומאה מאוסה, המורידה את מפלס האנושיות מהבית המחזיק כאלה כלים שליליים.

מסכת בבא בתרא דף צ/ב

אוצרי פירות ממיטים שואה.

הציבור כולו אמור לשאת באסון שממיטים מווסתני

מסכת בבא בתרא דף פט/ב

אוי לי אם אומר ואוי לי אם לא אומר.

אם לא אומר, יאמרו הרמאים: אין תלמידי חכמים בקיאים במעשה ידינו, ולומדי התורה אינם די חכמים לתפוס אותנו. בעוד שהאמת היא בדיוק להיפך! הגנבים אינם יודעים איזה טיעוני "מיגוי", שיטות "קנוניא" והצעות הטעיה עמוקות מופיעות בספרי הקודש, שהרבה מאד שנים יצרכו הגנבים לשכלל את השיטות שלהם עוד ועוד, עד שיצליחו להגיע לאפס הקצה של אחת הסברות הקטנות של בעל "קצות החושן" או "נתיבות המשפט", ה"מנחת-חינוך", ושאר נושאי הכלים אשר סביב השלחן ערוך, או ספרי השאלות ותשובות הדנים בשאלות שאנשים ישרים נפלו בפח בנכליהם של גנבים, ובקשו מחכמי התורה עצה לטיעון. הגנבים הינם אחרוני המעלים בדעתם עד כמה חכמה יש בלומדי התורה.

מסכת בבא בתרא דף פט/ב

ישרים דרכי ה'.

מקל-המאזניים, שמשני צדדיו קשורות שתי צלחות, באחת מניחים סחורה ובשנית את אבני המשקולת, מוסיפים קצת לכאן וקצת לכאן, עד שהקנה מאוזן בדיוק באמצע. הקונה אינו יודע שהמקל הזה חלול באמצע, ובתוכו הוא מלא בכספית, שבלחיצת אצבע היא משתחררת מהמיכל ובהטיית הכף היא נשפכת לצד הרצוי לבעל הקנה, כי לפעמים הוא קונה ולפעמים הוא מוכר, ותמיד הוא יודע לשלוח את הכספית לצד שיטה את הכף לטובתו.

אם הרב יקבע על מקל תמים כזה שהוא טמא, ישאלו "מדוע?" ואם הרב יספר מדוע, יידעו כולם פטנט לגנוב. כאמור, לבסוף הכריע ש"דבר אלקינו יקום לעולם" (ישעיהו מ/ח), ולא יתכן להשאיר מקל טמא, בגלל החשש מפני בני אדם שאינם מהוגנים, אלא את המקלות וטהר, והרוצה לטעות - יטעה. את המקל נוביל למקווה ואת בעליו לעמוד הקלון.

מסכת בבא בתרא פט/ב

הין, חצי תומן ועוכלא.

אין הכוונה למדידת דברים יקרי-ערך, כגון אבנים טובות או תרופות, שאותם אכן מקפידים למדוד בכלי-מידה זעירים, כי שם באמת נשקלת כל טיפה בזהב, אלא על מוצרים ביתיים רגילים, גם אליהם צריך המוכר להתייחס בדיוק כמו שהרוקח מתייחס אל סמי-המרפא, הבשם אל בשמיו והצורף אל התכשיטים.

התורה צריכה היתה לציין איסור זה במידה זעומה, למרות שהכל מכירים את הכלל: "דין פרוטה כדין מאה" (סנהדרין ח/א: "יהא חביב עליך"). אם כן ברור לנו שאסור לגנוב ליטר, אסור לגנוב חצי ליטר, רבע ליטר, עשירית ואחד חלקי המאה של ליטר, לשם מה צריכים היו החכמים להדגיש זאת? אלא השטחי יכול להורות לעצמו היתר מוטעה, ולחשוב שעל כמות כה זעומה אין הקונה מקפיד, והרי אילו הייתי מבקש זאת ממנו, ודאי שהיה מוותר לי, אולי חלף איזה שירות שאני נותן לו, ובפרט אם צריך להמתין רגעים אחדים עד שאותן טיפות תגמורה לטפטף, אולי הוא יאמר שהזמן יקר, על כן מבלי לשאול, עלול המוכר להחליט להשאיר מעט שמן, יין או דבש אצלו, ורואה בזאת כחלק משכרו הישר.

טעות בידו, כי שכרו הוא כמות האחוזים שהוא קבע

התאבון המרובה שלא להשתלב עם המון המתענים, אלא מתוך המחסור הוא דרש את מנת המזון שלו.

מסכת בבא בתרא דף צ/ב

מזבין בתרעה חריפא.

שיטת ההשתלטות על השוק ידועה גם לצדיקים, והם ניצלו אותה באופן הפוך מהרשעים, כדי לייצב את מחירי התבואה, שיהיו שווים לכל נפש, ולא יתייקרו לקראת סוף העונה, בערבי חגים, ושאר תקופות של ביקוש מרובה, כפי שנוהגים אוצרי הפירות לעשות.

כדי לשמור על מחירי שוק נאותים היה אבי שמואל קונה את הפירות בתרעא חריפא = בשער החרף של תחילת העונה, אז מצויה תבואה לרוב, ולשחרר אותה אט אט במשך תקופה ארוכה במחיר הזול של השער החרף, באותו מחיר שקנה בשעת הקציר. הוא עשה בכך ארבעה דברים:

א - שיחרר את העניים מהצורך לדאוג לכסף כדי לקנות שפע תבואה לשנה שלימה - הוא עשה זאת במקומם.

ב - שיחרר את העניים מהצורך לחפש מחסנים.

ג - לא כל המבקשים לאגור מכירים את חוקי המחסן, את חומרי השימור היעילים ואת הדרך להישמר מנזקים.

ד - כאשר כל תגרני השוק יודעים שבמחסני הרב נמצאת שפע תבואה שהוא עתיד למכור אותה כל השנה במחיר מוזל, איש מהם לא יעיז לצבור כדי להעלות את המחיר. בכך סחף אבי שמואל את כל המוכרים לשימור על מחיר סביר. זו חכמה עמוקה, כי באמת לא יכול היה אבי-שמואל לבדו להלחם נגד כל השוק, ולא למלא כל כך הרבה מחסנים, לצורך כל העניים שבעיר, אבל מאחר והוא עשה סביבו כזו אגירה של מחיר זול כל השנה, הוא הצליח לשבור את הקרטל, ולסחוף את כל השוק לאגירה של מחיר אחיד, ובכך הוא בלם את השתלטות אוצרי הפירות.

הנה מה שיכול לעשות כסף קטן הנמצא בידי החכם.

מסכת בבא בתרא דף צא/א

אשת בועז נפטרה ביום בוא רות.

כדי להכין את הרקע, צריכה היתה להיות הכנה מוקדמת, ואכן נעמי ורות הגיעו לבית לחם היהודי בדיוק בזמן מתאים, כאשר מותה אשתו של בעז, ועל כן יכול היה לייבם את רות המואביה, ולקחתה לאשה. לא בגלל ביאתה של רות מתה אשת בעז, ולא בגלל מיתתה של האשה הקודמת באה רות, אלא היו אלה שני תהליכים נפרדים לחלוטין, שההשגחה העליונה תכננה את התזמון שלהם. להביא את שניהם בעת ובעונה אחת למקום אחד. כאשר בונים בית באופן הנכון, ועל היסודות הנכונים, הרי שהתכנית שלו היא להיות קיים, כפי שמברכים את בוניו: "בניין עדי עד", בית כזה, גם כאשר הוא נראה מתמוטט לגמרי, זה רק למראית עין, כפי שהיה כאן, בועז הקים בית, והנה האשה נפטרה, גם ששים ילדיו נפטרו, והבית עומד להשאר שמש, אבל חוק שימור הבתים הנכונים אינו מאפשר לו להחרב, ועל כן מבלי ידיעתו מתכנן הקב"ה את העולם באופן שהוא שב עצב מהלווייתה של אשתו, שהוטמנה זה עתה בבית הקברות אשר מחוץ לעיר, ובאותו שביל המוביל העירה, שבו חוזרים קוברי המת ומנחמיו, צועדות גם שתי האורחות נעמי ורות, גם הן באות העירה.

האבל אינו אמור לדעת על אודות התכניות הנהדרות שההשגחה העליונה אורגת זה עתה לצידו, אבל הוא כן

השוק, בגלל שהרשעים הללו אינם מנותקים מהעם, ולא כאויבים הם באו להשתלט על השוק, אלא מתוך האווירה של החברה עצמה הם צמחו. כל אחד מהסובלים, אילו היה במקום אחד מראשי הפירמידה, היה פועל על פי אותם תכתיבי חוק הממון, ועושה בדיוק את אותם מעשי רישעה, ואף מגדירים את רישעותם בתארי כבוד, ומקימים בתי ספר ל"ממוון", "כלכלה" ו"פיננסיים". שבתאי אצר-פירי היה בוגר מצטיין שלהם!

הרי אפילו העניים הסובלים בעצמם מביטים בהערצה בעושר שרשעים אלה הצליחו לצבור על ידי הרעבת ההמון. על כן בבא עת פקודה, הם לא יכולים לבוא בטענות.

מסכת בבא בתרא דף צ/ב

שבתאי אוצר הפירות.

החכמים שאלו: "אוצרי פירות" כגון מי? אמר רבי יוחנן: כגון האיש הזכור לשמעה שבתאי אוצר הפירות. גם רעב וגם שובע הינם לגביו מילים נרדפות להתעשרות. כל מצב עצוב הוא לגביו מדריגה נוספת בצבירת הון.

קביעתו זו של רבי יוחנן על שבתאי, שהוא נחשב כ"אוצר פירות" המתעסק במקצוע המביש ביותר, היא סגירת מעגל נפלא, שהחל עוד בטרם לידתם של שני אנשים אלה.

היה פעם מאורע ששתי נשים מעוברות הריחו אוכל בעצם יום הכיפורים, והן נאחזו בבולמוס של פיקוח נפש, שתייהן לא הזדרזו לאכול, אלא תחילה נגשו אל רבי חנינא לשאול את פיו.

רבי חנינא ידע את ההלכה, שמוותר להן לאכול, אבל ניסה תחילה לבדוק, אם אפשר לבלום את הבולמוס, לשם כך לחש להן באוזן: "יום כיפור היום!"

השיטה הוחיכה יעילות רק בחמישים אחוז.

מתוך שני הילדים אשר בבטן אמותיהן, האחד ציית ללחישה, והפסיק להציק לאמו לאכול ביום הכיפורים, והשני המשיך להתעקש שהוא רוצה אוכל כאן ועכשיו!!! (יומא פב/א-ב).

אמא של רבי יוחנן נרגעה וחלף ממנה הצורך לאכול, והחכם קרא עליה את הפסוק: "בטרם אצרך בבטן ידעתיך, ובטרם תצא מרחם הקדשתיך" (ירמיהו א/ה). כלומר: גדולי התורה ומנהיגי העם נבחרים ומוקדשים לתפקידם הנעלה עוד בטרם יצירתם, ואכן מהריון זה נולד רבי יוחנן. ואילו האמא השניה לא נרגעה אלא נותרה בצורך העז לאכול, והחכם קרא עליה את הפסוק: "זרו רשעים מרחם" (תהילים נח/ד). כלומר: נעשו זרים ומנוכרים לאביהם שבשמים. ממשיך הפסוק: "תעו מבטן דוברי כזב - - - כמו פתן חרש יאטם אזנו, אשר לא ישמע לקול מלחשים". כלומר: הרשע, עוד בבטן אימו אוטם אזנו, כבר אז אינו שומע לקול המלחשים באזני אמו, שיום כיפורים היום (תהילים נח/ו-ז). גר"א קול-אליהו. יומא פג/א, מהריון זה יצא שבתאי מווסט המחירים, שכבר בבטן אימו התמקד בצבירת אוכל בכל מחיר.

המעגל נסגר בבית המדרש, בשעה שרבי יוחנן בנה של המעוברת ששמעה את הלחישה קבע על שבתאי אצר-פירי, שהוא משמש כדוגמא חיה לביקורת שנאמרה מפי הנביא על אוצרי הפירות.

כבר בהיותו עֶבֶר הדהדו באזניו חוקי השוק הפרוע הזה, ולכן דווקא ביום הכיפורים, שאז אין אוכל, אחז בו

מטבעות נחושת, תמה הקונה ושאל: הלא אצל לוי האופה, עולה לחמניה כזו רק חמש-עשרה מטבעות! התפלא האופה:

"אם-כן מדוע אינך הולך אליו?"

"כי אין לוי! ענה הקונה."

אמר לו האופה: "כשאצלי אין, המחיר אינו אלא עשר מטבעות".

הלצה זו משקפת באופן ברור שלא יתכן מחיר נמוך למוצר שאין ממנו הרבה, ויש עליו הרבה דורשים, אף על-פי כן בשעה שמחירי התבואה נקבעים מלמעלה, ופקחים חמורי-סבר מותהלים בשוק, יכול להיות לתבואה מחיר נמוך, גם כאשר המדפים ריקים לגמרי. כי באופן רשמי זה הוא מחירה, אך באופן מעשי לא נראה קמח על פני המדפים.

תופעה כזו היא רעב אמיתי המעלה מאד את מחירה של תבואה בשוק השחור, כי הסוחרים מסתכנים נגד החוק, כך שרק עשירים מופלגים יכולים להרשות לעצמם לקנות ממנה מעט, במחותרת ובחירוף נפש.

מסכת בבא בתרא דף צא/ב דמתרחץ עליהון.

צריך לדחות באופן סוחף וכוללני כל הצעה שבאה מהרשעים, מבלי לבדוק אותה לגופה - אולי טובה ונכונה היא. אין שום דבר נכון! לא יכול להיות דבר-מה טוב! הכל רע ושלילי. מה שרואים בעיניים שהוא רע - רואים, ומה שלא רואים, יראו בעתיד, שהרי נאמר: "מרשעים יצא רשע" (ש"א כד/ג).

מי שבמקום להשתחרר מהרשע ולהביע שאט נפש ממעשיו הרעים, הוא מכופף את אישיותו בפני הרשע, בכך הוא מאפשר לרשע זכות שלטון, שהיא לא רק אולי תצא אל הפועל, אלא ודאי חייבת להתבצע, והרשע או בניו עתידים להשתמש בזכות הכניסה להשתלט על מי שהחניף להם.

הרשע אינו מתעלל בצדיק כדי לקיים צו של ההשגחה העליונה, אלא עושה כן כדי להשתיק את מצפונו, מפני שהוא אינו יכול להכיר טובה לאיש, ובודאי לא לאלה שהעניקו לו יותר כבוד ממה שמגיע לו, לכן דווקא אותם הוא ימצא כ"שק חבטה" להשתחרר מיסורי מצפונו המעיקים.

דוגמא לדבר היא ההנחיה של החתם סופר בזמן רעב, שאמר לאחראי חלוקת המזון: תן לרשעים לחם פרוס, כדי שבבוא היום הם ישליכו עליך אבנים קטנות, אם תעניק להם ככרות לחם, הם ישליכו עליך אבנים שיש בהם כדי להרוג.

מסכת בבא בתרא דף צא/ב דמתרחץ עליהון, דיליה דילהון.

המסתמך על הרשעים, יגלה בדרך הקשה והכואבת שכל הנכסים שלו, כבר אינם שלו, כי מעתה הם של הרשעים, שהפקיד בידיהם מתוך אמון מלא, כגון שנתן הלוואה לרשע, או השאיל לו כלי, או הפקיד בידי פקדון, או איפשר לו להשתמש בחפץ, שישלם לידי כסף לצורך עיסקה, החליט על שותפות, וכך כל מיני אפשרויות, שהצד השווה שבכולם הוא שאת כספו הוא לא יקבל חזרה!

לפעמים מתוך רוע לב ותכנית זדון מרושעת ומתוכננת מראש, מוציא הרשע את כספי התמימים בתכניות עוקץ מתוחכמות. אבל בדרך כלל זו תוצאה של תהליך ממושך, כי להחזיר חוב נראה בעיני הרשע כמו לזרוק

צריך לדעת, שכאשר בזמן נישואיו, הוא בנה את ביתו על אדני הקדושה, הוא הכניס בו "חומר משמר" שיביא לידי כך שהבית לא ימוט לעולם.

מסכת בבא בתרא דף צא/א אכפל ואוליד חד.

ביום שבו גם אשת בועז מתה, והשאירה את ביתו ריק לגמרי, בדיוק אז הגיעו נעמי ורות לעיר, וברגע זה נהפך הגלגל על אבצ'ר/בועז. ההשגחה העליונה זימנה לו את רות המואביה, והנישואין הללו הניבו את הפרי המפואר ביותר שידע עם ישראל - "מלכות בית דוד".

הדוגמא הנוספת היא בהבדל בין שני בני יעקב. לבנימין היו עשרה בנים (בראשית מו/כא). לזן היה בן אחד ויחיד (בראשית מו/כג). בן זה היה חרש אילם (סוטה ג/א). הרואה את שני האחים הללו הולכים בשבת לבית הכנסת עם ילדיהם, ידמיין את השבת המפואר שעתיד לצאת מבנימין - מוקף הבנים, ואת העתיד הכחוש והמעורפל שעתיד לצאת מבן יחיד מסכן זה. אבל הבה ניקח את חומש במדבר לידים, ונתמלא התפעלות מסיכום האוכלוסין של בני דן ביחס לבני בנימין. 'בנימין' - במדבר א/לו. 'דן' - ג' פסוקין אח"כ, במדבר א/לט. לא יאומן כי יסופר!

מסכת בבא בתרא דף צא/א זכות אבות רק בארץ ישראל

אלימלך היה מצאצאי נחשון, נשיא שבט יהודה, אשר קפץ ראשון למים בזמן יציאת מצרים, ובזכות מסירות נפשו נקרע הים וכל בני ישראל עברו ביבשה בתוך הים (סוטה לז/א). כל אבות אלימלך היו צדיקים וחכמים. אבל אפלו מי שיש לו זכות אבות, היא אינה עומדת לו בשעה שיוצא מן הארץ, למרות שיש הרבה מעלות לזכות אבות, ובדברים רבים מאד הוא מצליח להסתדר טוב יותר מאשר מי שאין לו זכות אבות, סבל ויסורים אמורים לפסוח מעליו. תפילותיו מתקבלות יותר. כלל זה נכון כל זמן שבני הצדיק אינם מפנים עורף לעקרונות שהאבות כל כך התאמצו לשמור, אבל לעזוב את ארץ האבות זו הפניית עורף להם, וכיצד זכויות האבות תעמוד לבנים כאלה? רק בארץ ישראל יכולה זכות האבות להתממש. אצלם יכולה להתממש ההבטחה: "וזכרתי את בריתי יעקב, ואף את בריתי יצחק, ואף את בריתי אברהם אזכר, והארץ אזכר" (ויקרא כו/מב). הרי שהקב"ה כולל את האבות הקדושים עם ארץ הקודש בעיסקת חבילה של 'פרוטקציה' משותפת, שלא יכולה היתה לעמוד לאלימלך כאשר עזב את ארץ ישראל.

מסכת בבא בתרא דף צא/ב מעות בזול ופירות ביוקר.

האיסור לצאת מהארץ אינו דוחה פיקוח נפש, אלא כאשר ישנה בצורת אמיתית, ואין לאנשים כסף, אכן מותר לעזוב באופן זמני את הארץ.

תופעה של תבואה בזול ואין לאנשים כסף לקנותה יכולה להיות רק בשעה שיש פיקוח ממשלתי על מחירי השוק, שאם לא-כן חייב להתפתח שוק שחור, שיעלה את מחיר התבואה עוד ועוד, בדיוק בהתאם לכמות הביקוש הגדולה מכמות ההיצע. שהרי כשאין תבואה לא יכול להיות לה מחיר נמוך. כפי שממחיש המשל העממי שהשתמשו בו בעתות רעב, שראובן מבקש משמעון האופה לחמניה, האופה מבקש עבורה עשרים

טיפים ללומדי הדף-היומי

בכא בתרא פ"ו – צ"ג

עצמו, וזה נראה לו חיובי ונכון לעשות כן, אבל כאשר למען אותו אלהים צריכים פתאום להיפרד מכמה אלפי מטבעות זהב, הרבה יותר קל להמיר את האליל הקודם ברעיון חדש, ססגוני ומחייך, שהוא המחליט את מי לקבל, מתי להסכים וכמה לאמץ, או בלשון חז"ל: "עובדי האלילים עומדים על אלהיהם" (בר"ר סט"ג). כלומר: יש אמנם 'אלהימציקי' אחד במרומי אחת הבמות, אבל אני מנוט אותו, שולט עליו וקובע לו מה לאסור ומה להתיר. מי טיפש יאמץ לעצמו אמונה הדורשת ממנו להחסיר כל כך הרבה ממון, שאלהים אחר מאשר להשאיר בכיס, ולא רק זאת, אלא אצל האלהים הליברלי הזה, קיימת מערכת חברתית יותר זוהרת, מחוייטת, מעונבת ויוקרתית, שהרי שם כולם עשירים, איש מהם אינו מחזיר חובות!

זו הסיבה שהרשעים חשודים להשתלט על ממון שהגיע לידיהם ללא שטר ועדים.

כסף לאבדון, ומי טיפש ישליך את כספו לים במקום להשתמש בו לרווחתו?

ברוב המקרים לא היתה זו תכנית מרושעת בשעת נטילת ההלוואה או ההשאלה, כי באותה שעה עדיין לא מפעפע הרצון להשתלט על הממון, אלא רק הרצון לעשות את העיסקה שהממון הזה יצליח לבצעה. אבל הרשע שאין אלקים בליבו (תהילים יד/א), מעצב את ערכיו בהתאם לצרכיו. בשעה שהיה זקוק להלוואה כדי להתעשר, ה"אלהים" שלו מרשה לו להחזיר חובות, כי זו אינה שאלה העומדת כרגע על הפרק, אלא נושא תאורטי הדרן ביושר חברתי וצורך באמון הדדי, ה"אלהים היפה" הזה שבו כל האזרחים מחזירים חובות נשמע משכנע ואהוב, ועל כן הוא שמח להיות מזוהה איתו. גם כאשר הוא צריך להחזיר הלוואה קטנה, או להשיב אבידה פגועה, עדיין השיקול האישי מורה לו להצטייר ישר ונאמן בעיני הסובבים ובעיני

נושאים אלה על פי סדרת הדף היומי

נלקחו מתוך סדרת הספרים:

"שיעורים בהגדות חז"ל"

על פי סדר הספר "עין-יעקב"

תשעה-עשר חלקים.

אפשר להשיג אצל:

משפחת גבהרד

רח' משך-חכמה 35

מודעין עילית. מיקוד 71919

טלפון 08-97 44 666

מבצע על כל הסדרה: משלוח עד הבית!

"המשלוח עלינו"

לזיכוי הרבים מצוה להפיץ דף זה,

כהקדמה לשבוע של הדף היומי העולמי

אתגומות:

gebhard@bezeqint.net

לשאלות מ"י ישירות את'בה שלכם:

ETGAR11@neto.bezeqint.net